

การสร้างแบบจำลองการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต¹

Developing a Living Library Model for Public Libraries

แววตา จันทวงศ์²

Waewta Jantawong

อารีย์ ชื่นวัฒนา³

Aree Cheunwattana

พวา พันธุ์เมฆา⁴

Pawa Panmekha

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน ผลการวิจัยนำมาใช้สร้างแบบจำลองที่เหมาะสมกับการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต

Abstract

This research aimed to study the opinions of 25 key informants towards the operation of the living public libraries, or Hong Samud Mee Cheewit, within the Office of the Non-formal and Informal Education (ONIE) of the Ministry of Education. Interviews were conducted to gather data from three groups of key informants: library and information science (LIS) educators, ONIE administrators, and public librarians. The results were used to develop a living library model for public libraries.

คำสำคัญ: ห้องสมุดประชาชน; ห้องสมุดมีชีวิต

Keywords: Public Libraries; Living Library

---

¹บทความจากปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²นิสิตปริญญาโท ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
E-mail: waew_tee@yahoo.com

³Ph.D., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
E-mail: aree@swu.ac.th

⁴อาจารย์พิเศษ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
E-mail: pawa@swu.ac.th

บทนำ

ในสังคมที่พัฒนาแล้ว การศึกษานับเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่จะช่วยให้สมาชิกของสังคมนั้นได้พัฒนาความรู้ ทักษะ พัฒนาตนและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาชาติบ้านเมือง ดังนั้น การจัดการศึกษาที่ดีควรมีความยืดหยุ่น ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลง กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงบทบาทของตนในการทำงาน การมีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชนและสังคม และให้โอกาสบุคคลในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผู้เรียนต้องสามารถค้นหาสารสนเทศเพื่อพัฒนาความรู้และ ทักษะได้อย่างเป็นอิสระ (Delors; & et al. 1996: 6) นอกเหนือจากห้องเรียนและหนังสือเรียนแล้ว สถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะห้องสมุดประชาชนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะเป็นบริการพื้นฐานที่รัฐจัดให้แก่ ประชาชน โดยเป็นแหล่งรวบรวมและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการศึกษา ให้ ข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมวัฒนธรรม ให้ความจริงใจและการพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งเป็นแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ให้ บริการแก่ผู้ใช้โดยเสมอภาค ไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ยุคสมัย ไม่มีการแบ่งชนชั้น เชื้อชาติ อายุ เพศ ศาสนา ภาษา ความรู้และความสามารถ สถานะทางเศรษฐกิจ และอาชีพ นอกจากนี้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสารยังเพิ่มศักยภาพให้ห้องสมุดประชาชนสามารถเชื่อมโยงแหล่งความรู้ของท้องถิ่นเข้ากับแหล่งความรู้มหาศาลที่มีอยู่ ทั่วโลกโดยผ่านเครือข่ายต่าง ๆ อีกด้วย ห้องสมุดประชาชนตามที่ระบุไว้ในเจตนารมณ์ห้องสมุดประชาชนของอิตาลีและยูเนสโก จึงเป็นเสมือน “...ประตูที่เปิดสู่ความรู้ เป็นสภาพแวดล้อมพื้นฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การตัดสินใจอย่างอิสระ และ การพัฒนาทางวัฒนธรรมของบุคคลและกลุ่ม” (IFLA/UNESCO Public Library Manifesto. 2004: 3)

ในประเทศไทย ห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (กรมการศึกษา นอกโรงเรียน. 2538: 9; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: ออนไลน์) เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ศูนย์การ จัดกิจกรรมชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน และการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากบทบาทดังกล่าวนี้ ทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และการประกันโอกาสทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน คือ การดำเนิน โครงการพัฒนาต้นแบบห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศให้เป็นห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย มีบริการ ที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมของประชาชน โดยเริ่มโครงการนำร่องในปีงบประมาณ 2548 มีห้องสมุดในโครงการจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ อุบลราชธานี อุดรธานี ห้องสมุด ประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี และห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต ในการจัดทำโครงการดังกล่าวได้นำยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตมาใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน (สำนักบริหารงาน การศึกษานอกโรงเรียน. 2549: คำนำ)

หลังจากที่ได้ดำเนินโครงการดังกล่าวมาแล้วระยะหนึ่ง ได้มีการประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดในโครงการ ผลการ ประเมินชี้ให้เห็นว่า ประชาชนมีนิสัยรักการอ่านและสนใจค้นคว้าหาความรู้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 40 มีจำนวนผู้ใช้บริการ ห้องสมุดเพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ยแห่งละไม่น้อยกว่า 50 คน ต่อวัน ผู้ใช้บริการโดยเฉลี่ยร้อยละ 80 ใช้เวลาในการอ่านหนังสือ และใช้บริการห้องสมุดเพิ่มขึ้น มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ทางห้องสมุดได้จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจต่อ การบริการของห้องสมุดอยู่ในระดับมากที่สุด (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2549: 6) การรายงานผลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าโครงการนี้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ดังจะเห็นได้ว่าในปี 2549 ได้ขยายโครงการเพิ่มเติมไปสู่ห้องสมุด อีก 4 แห่ง และในปี 2550 มีห้องสมุดเข้าร่วมโครงการอีก 40 แห่ง แต่การที่จะพัฒนาห้องสมุดประชาชนทั้งหมดให้มีชีวิตตาม นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการนั้น ยังไม่สามารถเป็นไปได้เพราะโครงการนี้เพิ่งเริ่มต้น และยังเป็นเรื่องที่ยากลำบากยิ่ง ก้นอยู่ว่าห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรมีลักษณะอย่างไร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มี ชีวิต เพื่อสร้างแบบจำลองที่เหมาะสมต่อการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการ

วางแผนพัฒนาการดำเนินงานและขยายโครงการห้องสมุดประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมให้เป็นห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตอย่างมีหลักเกณฑ์และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และบรรณารักษ์เกี่ยวกับการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต
2. เพื่อสร้างแบบจำลองที่เหมาะสมกับการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ในการศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยกำหนดระเบียบวิธีวิจัย ตามขั้นตอน ต่อไปนี้
  - 1.1 ศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ วารสาร งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนหรือห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตในด้านต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน เพื่อนำมาสร้างเป็นข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์
  - 1.2 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ได้แก่ อาจารย์ทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ 5 คน ผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 10 คน และบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน 10 คน รวมจำนวน 25 คน
  - 1.3 วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย และสรุปผลการวิจัย
  - 1.4 สร้างแบบจำลองการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต โดยใช้รูปแบบมาตรฐานห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2550 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ฯ เป็นแนวทางการสร้างแบบจำลองการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต ซึ่งประกอบด้วย 7 หมวด ได้แก่ โครงสร้างการบริหารงาน งบประมาณ เครือข่ายและความร่วมมือ ทรัพยากรสารสนเทศ สภาพกายภาพ/บรรยากาศ บุคลากร และบริการและกิจกรรม
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเอง เป็นเวลาประมาณ 7 เดือน ตั้งแต่วันที่ 28 พฤษภาคม 2552 ถึงวันที่ 4 ธันวาคม 2552
3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเทปบันทึกเสียงคำสัมภาษณ์มาถอดเทป ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและส่งกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์ จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการลดทอนข้อมูลและเลือกเฟ้นเฉพาะข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อแปลผลจากข้อมูลสำหรับนำมาสร้างเป็นแบบจำลองที่เหมาะสมต่อการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต

สรุปและอภิปรายผล

การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ ความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน ส่วนที่ 2 คือ แบบจำลองการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตที่พัฒนาขึ้น

1. ความคิดเห็นของอาจารย์ ผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน

1.1 โครงสร้างการบริหารงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1.1.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบห้องสมุดประชาชน อาจารย์มีความเห็นว่า รัฐบาลควรกำหนดเป็นนโยบายให้ชัดเจนว่าให้ห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศย้ายไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความเข้าใจลักษณะการดำเนินงานห้องสมุด เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาห้องสมุดอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง อาจารย์ได้เห็นตัวอย่างห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศที่ขึ้นอยู่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอที่จะช่วยให้ห้องสมุดพัฒนาไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันกำหนดทิศทางและสร้างกระบวนการที่จะช่วยให้ท้องถิ่นเห็นความสำคัญและตระหนักว่าห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ของท้องถิ่นที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง

ผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) และบรรณารักษ์กลับมีความเห็นว่าห้องสมุดประชาชนควรสังกัดสำนักงาน กศน. ตามโครงสร้างเดิม เพราะเป็นหน่วยงานที่บริหารงานห้องสมุดมาตั้งแต่ต้น ย่อมมีความเข้าใจและมีประสบการณ์เกี่ยวกับระบบงานห้องสมุดมากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และยังเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษาที่ใช้เป็นกลไกสนับสนุนการเรียนการสอนของสำนักงาน กศน. เหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ บุคลากรของห้องสมุดไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองท้องถิ่น

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ห้องสมุดประชาชนในประเทศที่พัฒนาแล้วมีโครงสร้างการบริหารองค์กรที่แตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น ในประเทศสิงคโปร์ ระบบห้องสมุดประชาชนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการหอสมุดแห่งชาติ (National Library Board Singapore. 2010: Online) ในประเทศนิวซีแลนด์ ห้องสมุดประชาชนอยู่ภายใต้รัฐบาลระดับท้องถิ่น แต่ก็ร่วมมือกับรัฐบาลกลาง หอสมุดแห่งชาติ และสมาคมห้องสมุดและสารสนเทศแห่งนิวซีแลนด์ ในการกำหนดกรอบนโยบายและแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาห้องสมุดให้มีบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Public Libraries of New Zealand. 2006: Online) แต่ลักษณะร่วมของห้องสมุดเหล่านี้คือบทบาทความสำคัญในระดับชาติและความสนับสนุนจากหน่วยงาน / องค์กรที่เกี่ยวข้อง

1.1.2 ความก้าวหน้าในตำแหน่งผู้บริหารของบรรณารักษ์ อาจารย์มีความคิดเห็นว่า บรรณารักษ์ควรมีโอกาสก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งผู้อำนวยการได้ ถ้าหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของบรรณารักษ์ และร่วมกันกำหนดแนวทางการผลักดันให้บรรณารักษ์ก้าวไปสู่ตำแหน่งผู้อำนวยการ ซึ่งสามารถทำได้

ผู้บริหารสำนักงาน กศน. และบรรณารักษ์มีความเห็นตรงกันว่า บรรณารักษ์ ไม่สามารถก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งผู้อำนวยการได้ เนื่องจากโครงสร้างการบริหารองค์กรไม่รองรับ และบรรณารักษ์เห็นว่า การที่มีจำนวนบุคลากรตำแหน่งบรรณารักษ์น้อยทำให้ขาดพลังผลักดันให้คนในวิชาชีพก้าวขึ้นไปถึงระดับผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุรางค์ นันททวงศ์. (2537: 198) อารีย์ ชื่นวัฒนา (Aree Cheunwattana. 1999: Online) และนฤตย์ นิมสมบุญ (Narit Nimsomboon. 2003: Online) ที่พบว่าภายใต้โครงสร้างการบริหารงานที่เป็นอยู่ ห้องสมุดประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรโดยต่อเนื่อง บรรณารักษ์ขาดโอกาสก้าวหน้าทางวิชาชีพ และมีสถานภาพต่ำ อย่างไรก็ตามบรรณารักษ์มีความเห็นเพิ่มเติมว่า ถ้ามีการผลักดันจัดตั้งห้องสมุดประชาชนให้อยู่ในระบบหอสมุดแห่งชาติได้ บรรณารักษ์ก็สามารถเติบโตไปสู่ตำแหน่งผู้บริหารห้องสมุดได้

1.1.3 คุณลักษณะและบทบาทของผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน. ควรมีคุณลักษณะของผู้นำห้องสมุดประชาชน ได้แก่ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความตระหนักว่าห้องสมุดมีความสำคัญและเป็นปัจจัยสนับสนุนการศึกษา มีความรู้และความเข้าใจในระบบการดำเนินงานของห้องสมุด และมีทักษะในการบริหารบุคคล นอกจากนี้ ควรมีบทบาทในฐานะผู้นำของห้องสมุด ดังนี้ 1) ส่งเสริมการดำเนินงานทุกด้านของห้องสมุด 2) สนับสนุนการปฏิบัติงานและให้คำแนะนำที่

เป็นประโยชน์แก่บุคลากร 3) ช่วยแสวงหางบประมาณ 4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมกับหน่วยงาน / องค์กรต่าง ๆ และ 5) มีวิธีการดึงดูดชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของห้องสมุดได้ ผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับผลการวิจัยบางส่วนของ คริสมอนด์และไลส์เนอร์ (Crismond, & Leisner. 1988: Online) ซึ่งได้สัมภาษณ์ผู้บริหารห้องสมุดประชาชน 9 คน ที่เป็นสมาชิกสมาคมห้องสมุดอเมริกัน เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำห้องสมุดประชาชน ผลการวิจัยรายงานถึงคุณลักษณะผู้นำ 6 ประการ คือ วิสัยทัศน์ ความรับผิดชอบต่องานห้องสมุด ความกล้าหาญและกล้าเสี่ยง ความเปิดเผยต่อผู้อื่น ความเข้าใจด้านการเมือง และการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับวิชาชีพ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังมีประเด็นสอดคล้องกับหลักสูตรการฝึกอบรมผู้นำในการพัฒนาห้องสมุดประชาชน หรือ Leadership that Advances Public Libraries ที่จัดโดยสถาบันการส่งเสริมความเป็นผู้นำห้องสมุดประชาชน บริการห้องสมุดแห่งเซาท์เทิร์นออนตาริโอ ประเทศแคนาดา (Southern Ontario Library Services. 2010: Online) หลักสูตรดังกล่าวประกอบด้วยวิชาต่าง ๆ เช่น การวางแผน วัฒนธรรมองค์กร ห้องสมุดประชาชนและการพัฒนาชุมชน การพัฒนาบุคลากร และการจัดการงบประมาณเชิงกลยุทธ์ หลักสูตรเหล่านี้แสดงให้เห็นบทบาทและหน้าที่ที่จำเป็นสำหรับผู้นำห้องสมุดประชาชน

1.1.4 การรับมือกับความเปลี่ยนแปลง ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นว่า ผู้บริหารและบรรณารักษ์ ควรรับมือความเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าห้องสมุดเป็นสถาบันทางสังคม ย่อมได้รับผลกระทบกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้ห้องสมุดต้องปรับเปลี่ยนการดำเนินงานโดยนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ ความเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ทำให้กลุ่มผู้ใช้ในชุมชนที่ห้องสมุดตั้งอยู่เปลี่ยนแปลงไป ห้องสมุดจึงต้องปรับเปลี่ยนเป้าหมายและแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับผู้ใช้กลุ่มใหม่ เป็นต้น สจิวต์ และมอร์น (Stueart: & Moran. 2002) ได้กล่าวว่า ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี มีผลกระทบกับการบริหารจัดการองค์กรห้องสมุดและสารสนเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นบุคลากรควรมีทัศนคติที่เปิดรับและเตรียมรับต่อการเปลี่ยนแปลง และยังคงประเมินวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 4 ประการ ข้างต้นล่วงหน้า และนำผลการวิเคราะห์นั้นไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงด้วยการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรห้องสมุดบรรลุเป้าหมาย และลดหรือหลีกเลี่ยงผลกระทบในทางลบที่อาจเกิดขึ้นได้ทันการ

2.2 งบประมาณ จากผลการศึกษา อาจารย์มีความเห็นว่างบประมาณตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ มีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต โดยอาจารย์และบรรณารักษ์มีความคิดเห็นตรงกันว่าอัตราส่วนงบประมาณและงบประมาณโดยรวมที่ห้องสมุดควรได้รับ คือ จำนวน 500 บาท /คน/ปี ในขณะที่ผู้บริหารสำนักงาน กศน. มีความเห็นแตกต่างกันไป คือ 300 บาท/คน/ปี 500 บาท/คน/ปี และ 1,000 บาท /คน/ปี

นอกจากนี้ อาจารย์ยังมีความเห็นว่า งบประมาณขั้นต่ำที่ห้องสมุดประชาชนควรได้รับ คือ 100,000 - 200,000 บาท / ปี ในขณะที่ผู้บริหารสำนักงาน กศน. และบรรณารักษ์มีความเห็นตรงกันว่า งบประมาณขั้นต่ำควรมีจำนวน 400,000 - 500,000 บาท / ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในปัจจุบันห้องสมุดประชาชนได้รับงบประมาณจำกัดและต่ำกว่ามาตรฐาน ทำให้ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ดังที่ สุรางค์ นันททววงศ์ (2537: บทคัดย่อ) ที่พบว่าปัญหาด้านงบประมาณของห้องสมุดประชาชน คือ นโยบายของกรมการศึกษานอกโรงเรียนไม่ได้เน้นการพัฒนาห้องสมุดประชาชนจังหวัด การจัดสรรงบประมาณจึงไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน เช่น ในขณะที่หนังสือมีราคาแพงขึ้นทุกปี แต่ห้องสมุดกลับได้งบประมาณเท่าเดิม อีกประการหนึ่ง เป็นเพราะว่างบประมาณของห้องสมุดประชาชนรวมอยู่กับงบประมาณของสำนักงาน กศน. การใช้จ่ายงบประมาณขึ้นอยู่กว่าผู้อำนวยการสำนักงาน กศน. ตระหนักถึงความสำคัญและให้ความสำคัญสนับสนุนห้องสมุดมากน้อยเพียงใด (Aree Cheunwattana. 1999: Online) ดังนั้น ในการจัดสรรงบประมาณจะต้องมีการกำหนดวงเงินสำหรับห้องสมุดอย่างชัดเจนโดยใช้มาตรฐานของ

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ เป็นเกณฑ์

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม มีความเห็นเพิ่มเติมว่า ถ้าห้องสมุดมีงบประมาณไม่เพียงพอควรแสวงหาทุนสนับสนุนจากหน่วยงาน / องค์กรต่าง ๆ เพิ่มเติม และแสวงหาความร่วมมือจากเครือข่ายห้องสมุด ทั้งนี้ ผู้ที่มีบทบาทในการแสวงหาแหล่งทุนสนับสนุนคือ ผู้บริหารและบุคลากร อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์ของห้องสมุดบางแห่งในต่างประเทศ ที่ห้องสมุดสามารถจัดหาทุนสนับสนุนได้เอง ทำให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณน้อยลง เนื่องจากรัฐบาลเข้าใจว่าห้องสมุดมีแหล่งเงินทุนสนับสนุนอื่น ๆ แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องเพิ่มเงินให้ ดังนั้น ในการเสนอขอของงบประมาณจากรัฐ จึงต้องแจกแจงให้ชัดเจนว่าห้องสมุดมีค่าใช้จ่ายส่วนใดที่ต้องใช้งบประมาณของรัฐ และส่วนใดที่อาศัยเงินสนับสนุนจากภายนอก (Southern Ontario Library Services. 1999: Online)

2.3 ความร่วมมือและเครือข่าย ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นตรงกันว่า ห้องสมุดประชาชนควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดประชาชน และระหว่างห้องสมุดประชาชนกับหน่วยงาน / องค์กรต่าง ๆ ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายดังกล่าวต้องมีความพร้อมในด้านเทคโนโลยี งบประมาณ บุคลากร การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบริหารงานเชิงรุก ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวทางของสหพันธ์สมาคมและสถาบันห้องสมุดสากล (IFLA/UNESCO Public Library Manifesto. 1994: 2) ที่แนะนำว่าห้องสมุดประชาชนควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับห้องสมุดเพื่อการวิจัย ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดโรงเรียน วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค โดยมีกฎหมายรองรับ มีการวางแผนกลยุทธ์ ตลอดจนกำหนดมาตรฐานบริการร่วมกัน นอกจากนี้ ห้องสมุดสามารถสร้างเครือข่ายด้านการจัดกิจกรรม ห้องสมุดร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ และความร่วมมือด้านการจัดฝึกอบรม สัมมนา และการศึกษาดูงาน เพื่อช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำความรู้หรือข้อมูลที่ได้รับมาปรับปรุง พัฒนางานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

จากผลการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม ยังมีความเห็นว่าการสร้างเครือข่ายระบบคอมพิวเตอร์มีความสำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารสำนักงาน กศน. และบรรณารักษ์มีความเห็นว่า ความแตกต่างระหว่างห้องสมุดและความพร้อมในการดำเนินงานของห้องสมุดแต่ละแห่ง เช่น ด้านเทคโนโลยี งบประมาณ บุคลากร เป็นต้น อาจเป็นปัญหาในการสร้างเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาในการสร้างเครือข่ายห้องสมุดและสารสนเทศอินโดเร (Indore Library & Information Network: INDOLIBNET) แห่งเมืองอินโดเร ประเทศอินเดีย ที่รายงานถึงความขาดแคลนในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากรที่มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับบริการห้องสมุด งบประมาณ โครงสร้างพื้นฐานของเครือข่าย และมาตรการทางกฎหมายที่จะรองรับเครือข่าย (Satpathy. 2008: Online)

2.4 ทรัพยากรสารสนเทศ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นตรงกันว่า การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดประชาชนควรดำเนินงานแบบเป็นอิสระซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้ทรัพยากรสารสนเทศที่สอดคล้องและตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการในแต่ละชุมชนมากที่สุด อย่างไรก็ตามทรัพยากรสารสนเทศบางประเภทอาจจัดหาร่วมกันได้ เช่น หนังสืออ้างอิง หนังสือแบบเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน และขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงาน / องค์กรต่าง ๆ ทั้งในรูปของทรัพยากรสารสนเทศและทุนสนับสนุน สามารถช่วยแก้ปัญหาการที่ห้องสมุดมีทรัพยากรสารสนเทศไม่เพียงพอต่อการให้บริการได้ ดังนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวก่อนดำเนินการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศควรมีการสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การใช้แบบสอบถาม การสำรวจสถิติการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ การสัมภาษณ์ และแบบฟอร์มเสนอแนะ เพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด ดังที่ อัมพร นามเหลา (2542: 159) กล่าวว่าการศึกษาผู้ใช้เป็นการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศเพื่อให้มีข้อมูลผู้ใช้ทั้งในด้านการใช้และความต้องการในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ

นอกจากนี้ ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรมีทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบไว้ให้บริการ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สอดคล้องกับสหพันธ์สมาคมและสถาบันห้องสมุดสากล (IFLA) และองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) (International Federation of Library Associations and Institutions. 2001: 47) ที่ระบุไว้ว่า ห้องสมุดประชาชนมีหน้าที่ในการจัดหาแหล่งทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบ ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ และมัลติมีเดีย โดยมีคุณภาพและปริมาณของทรัพยากรสารสนเทศอย่างเพียงพอต่อความต้องการของชุมชน อย่างไรก็ตาม อาจารย์มีความเห็นว่า ห้องสมุดประชาชนควรมีอัตราส่วนของทรัพยากรสารสนเทศจำนวน 1.5 – 2.5 เล่ม ต่อผู้ใช้ 1 คน ตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดประชาชนของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย. 2550: 6) ในขณะที่ผู้บริหารสำนักงาน กศน. และบรรณารักษ์มีความคิดเห็นว่า อัตราส่วนทรัพยากรสารสนเทศขั้นต่ำ คือ จำนวน 5 เล่ม ต่อผู้ใช้ 1 คน สำหรับทรัพยากรสารสนเทศขั้นต่ำที่ห้องสมุดควรมีไว้ให้บริการ อาจารย์มีความเห็นว่าควรมี จำนวน 35,000 – 40,000 เล่ม ผู้บริหารสำนักงาน กศน. มีความเห็นว่าควรมี 45,000 – 50,000 เล่ม และบรรณารักษ์มีความเห็นว่า ควรมีจำนวน 35,000 – 50,000 เล่ม

2.5 บรรยาการ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม มีความเห็นเกี่ยวกับสภาพทางกายภาพภายในห้องสมุดว่า อาคารควรสะอาด ปลอดภัย สวยงาม สะดวกสบาย มีแสงสว่างเพียงพอ ซึ่งคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ พิสมัย หลงเจริญ (2549: บทคัดย่อ) ที่พบว่าอาคารห้องสมุดควรเป็นเอกเทศ มีแสงสว่างเพียงพอ และอุณหภูมิเหมาะสมต่อการศึกษาค้นคว้า สำหรับสภาพทางกายภาพภายนอกห้องสมุด พื้นที่บริเวณรอบอาคารต้องสะอาด ร่มรื่น สวยงาม และช่วยผ่อนคลาย เพื่อช่วยดึงดูดให้ผู้ใช้บริการสนใจเข้าห้องสมุดเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับผลการประเมินโครงการพัฒนาต้นแบบห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต (สำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียน. 2549: 42) ที่พบว่าห้องสมุดมีการตกแต่งสภาพภายนอกโดยจัดสวนหย่อม ที่นั่งอ่านหนังสือภายนอกห้องสมุด เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อแก้ปัญหาความคับแคบของอาคารภายใน สามารถใช้พื้นที่จัดกิจกรรมห้องสมุดได้

สำหรับการออกแบบพื้นที่การให้บริการ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นตรงกันว่า ห้องสมุดควรออกแบบพื้นที่การให้บริการภายในห้องสมุดอย่างเหมาะสม เป็นสัดส่วน กล่าวคือ อาจจัดแบ่งเป็นมุมการให้บริการ เช่น มุมเด็ก มุมผู้ใหญ่ มุมนันทนาการ มุมวิชาการ เป็นต้น และควรออกแบบโดยแบ่งโซนการให้บริการเป็นแบบโซนเงียบและโซนที่สามารถส่งเสียงดังได้ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ให้ข้อมูลหลักยังมีความเห็นว่าห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรติดกล้องวงจรปิดบริเวณภายในและภายนอกห้องสมุด เพื่อรักษาความปลอดภัยให้แก่ผู้ใช้ ผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนทรัพย์สินต่าง ๆ ของห้องสมุด ซึ่งอาจารย์ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า ห้องสมุดควรมีระบบประตูดิจิทัลทรัพยากรสารสนเทศที่ไม่ผ่านการยืม และผู้บริหารสำนักงาน กศน. ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า ห้องสมุดควรมีอุปกรณ์ดับเพลิงด้วย สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกที่ห้องสมุดควรมี ได้แก่ ระบบป้ายสัญลักษณ์ที่มีประสิทธิภาพ เป็นการช่วยให้ผู้ใช้ได้รับความสะดวกรวดเร็ว ในการใช้บริการต่าง ๆ และ เครื่องปรับอากาศ เพื่อช่วยรักษาอุณหภูมิภายในห้องสมุด ช่วยเอื้อต่อการใช้บริการที่สะดวกสบาย นอกจากนี้ บรรณารักษ์ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่าห้องสมุดควรมีเครื่องถ่ายเอกสาร เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้บริการ และป้องกันการฉีกหรือลักขโมยหนังสือ

2.6 บุคลากร จากผลการศึกษา ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นตรงกันว่า ห้องสมุดประชาชนควรมีบุคลากร จำนวน 4 – 6 คน ประกอบด้วยตำแหน่งบรรณารักษ์ จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ห้องสมุด และบุคลากรอื่น ๆ อย่างละ 1 คน ได้แก่ นักจัดกิจกรรม นักประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่สื่อฝ่ายโสตทัศน์ พนักงานทำความสะอาด และอาสาสมัคร ผลการศึกษาในเรื่องนี้คล้ายคลึงกับผลการวิจัยของ อุบล โคตา (2545: 54) ที่รายงานว่าอัตรากำลังของห้องสมุดประชาชนระดับอำเภอควรเพิ่มขึ้นจากที่มีอยู่ โดยมีบุคลากร 4 คน เป็นอย่างน้อย คือ บรรณารักษ์ 1 คน เจ้าหน้าที่ห้องสมุด 1 คน เจ้าหน้าที่สื่อโสตทัศน์ 1 คน และนักการภารโรง 1 คน

อย่างไรก็ตาม อาจารย์และผู้บริหารสำนักงาน กศน. มีความเห็นแตกต่างจากบรรณารักษ์ในเรื่องอัตราส่วนของบุคลากร โดยอาจารย์และผู้บริหารสำนักงาน กศน. มีความเห็นว่า ควรเป็นตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ คือ ประชากรจำนวน 2,500 คน ต่อบุคลากรเต็มเวลา 1 คน ในขณะที่บรรณารักษ์ มีความเห็นว่า อัตราส่วนของบุคลากรควรมี บุคลากรจำนวน 1 คน ต่อผู้ใช้บริการ 50 คน/วัน ดังนั้น จำนวนบุคลากรห้องสมุดที่สมเหตุสมผลควรคำนวณจากจำนวนประชากรในชุมชนที่ห้องสมุดให้บริการ เพื่อให้ผู้ใช้ได้รับบริการอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม ยังมีความคิดเห็นตรงกันว่า บุคลากรห้องสมุดประชาชนควรมีความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ มีความรู้ด้านการบริหารจัดการยุคใหม่ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงทักษะด้านการสื่อสาร จัดบริการและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยบรรณารักษ์ ควรมีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรีสาขาบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารสนเทศศาสตร์ ส่วนบุคลากรห้องสมุดอื่น ๆ ควรมีวุฒิการศึกษาในสาขาที่ปฏิบัติงาน ผลการวิจัยนี้คล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ พิศมัย หลงเจริญ (2549: บทคัดย่อ) ที่พบว่า วุฒิการศึกษาของบุคลากร บรรณารักษ์ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาบรรณารักษศาสตร์ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาอื่น ๆ และนักการภารโรงมีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอุบล โคตา (2545: 54) ที่พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนควรมีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์ ระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย

สำหรับความก้าวหน้าทางวิชาชีพของบุคลากร ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นตรงกันว่า บรรณารักษ์ควรมีโอกาสก้าวหน้าได้ถึงระดับชำนาญการพิเศษ ทั้งนี้ สำนักงาน กศน. ต้องจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ ระเบียบ รวมถึงวิธีการเขียนผลงานให้แก่บรรณารักษ์ เพื่อการเสนอขอเลื่อนตำแหน่ง ซึ่งคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ อุบล โคตา (2545: 54) ที่พบว่า บรรณารักษ์ควรมีความก้าวหน้าทางวิชาชีพเทียบเท่าหน่วยงานอื่น ๆ เช่น มีโอกาสได้เลื่อนขั้นตำแหน่งสูงขึ้นถึงระดับ 7, 8, 9 มีการพัฒนาตำแหน่งทางวิชาการโดยพิจารณาผลงานทางวิชาชีพที่นำมาใช้ในการบริการแก่ผู้ใช้ ทั้งนี้ บุคลากรควรได้รับการพัฒนาด้านวิชาชีพ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และความรู้ด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวทางของสหพันธ์สมาคมและสถาบันห้องสมุดสากล (IFLA) และองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) (International Federation of Library Associations and Institutions. 2001) ที่ระบุว่าห้องสมุดประชาชนควรมีการกำหนดแผนการพัฒนาบุคลากรและจัดสรรงบประมาณสำหรับส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับได้รับการศึกษาต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเข้าร่วมประชุม สัมมนา การฝึกอบรมความรู้และทักษะใหม่ ๆ เพื่อเปิดโลกทัศน์ พัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร

2.7 บริการและกิจกรรม ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นตรงกันว่า ห้องสมุดประชาชนควรจัดให้มีบริการพื้นฐานของห้องสมุด เช่น บริการการอ่าน บริการยืม-คืนทรัพยากรสารสนเทศ เป็นต้น และควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ตามประเพณีและวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมแนะนำอาชีพที่น่าสนใจ เป็นต้น ควรมีการอบรม/สอนวิธีการใช้ห้องสมุดให้กับผู้ใช้บริการ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถใช้ห้องสมุดได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับที่ อัมพร นามเหลา (2542: 212) กล่าวว่าบริการพื้นฐานที่ห้องสมุดควรมีคือ บริการแนะนำการใช้หนังสือในห้องสมุดและการแนะนำการอ่าน และคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของพิศมัย หลงเจริญ (2549: บทคัดย่อ) ที่พบว่าบริการที่ห้องสมุดควรจัดคือ บริการแนะนำการใช้ห้องสมุด ทั้งนี้บรรณารักษ์ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า ห้องสมุดควรจัดให้มีจัดบริการสนับสนุนด้านการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษาสำนักงาน กศน. เช่น บริการสอนการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต บริการให้ยืมหนังสือแบบเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ยังมีความเห็นว่าห้องสมุดประชาชนควรจัดบริการเชิงรุกเข้าไปในพื้นที่ที่มีผู้ด้อยโอกาสเนื่องจากชุมชนชนบทในประเทศไทยอยู่อย่างกระจัดกระจาย ทำให้ผู้ใช้ที่อยู่ห่างไกลไม่สามารถมาใช้บริการห้องสมุดซึ่งมักตั้งอยู่

ในเขตเมืองได้ เช่น ห้องสมุดเคลื่อนที่ เข้าไปในชุมชน หรือมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนและให้ชุมชนบริหารงานตนเอง ซึ่งในส่วนนี้ผู้บริหารสำนักงาน กศน. ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า ควรจัดหน่วยเคลื่อนที่ออกให้บริการถึงบ้านผู้พิการอีกด้วย และบรรณารักษ์ก็ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า บริการเชิงรุกนี้ควรจัดอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง หรือตามการร้องขอจากชุมชน เพื่อช่วยเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้อย่างสะดวก โดยห้องสมุดควรประชาสัมพันธ์กิจกรรมและบริการให้ประชาชนเกิดความสนใจและดึงดูดให้ประชาชนรู้จักและอยากเข้าห้องสมุดมากขึ้น ผ่านทุกช่องทางการสื่อสารที่สามารถช่วยให้ประชาชนในชุมชนได้รับข่าวสารจากห้องสมุดอย่างทั่วถึง

สำหรับบทบาทของห้องสมุดประชาชน ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม มีความเห็นว่าห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการส่งเสริมการอ่านสำหรับประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย และส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนและวัฒนธรรมอื่น ๆ ดังนั้น ห้องสมุดควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอ่านกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมหลากหลายรูปแบบและจัดอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดมุมวัฒนธรรมชุมชนไว้ในบริเวณห้องสมุด เพื่อดึงดูดให้ผู้สนใจอ่านหนังสือและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และร่วมกันสืบสานและรักษาวัฒนธรรมชุมชนและวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ตลอดไป จากการศึกษาการให้บริการของห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศ พบว่า มีการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย เช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นประจำด้วยการเล่านิทาน การเชิญนักเขียนมาสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดสัปดาห์หนังสือ โดยมีกำหนดการที่ชัดเจนและเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ ห้องสมุด (Fairhope Public Library. 2010: Online)

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่มมีความคิดเห็นตรงกันว่า ห้องสมุดควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการดำเนินงานห้องสมุด โดยเฉพาะระบบห้องสมุดอัตโนมัติ ซึ่งคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของอุบล โคตา (2545: 55) ที่เสนอว่าห้องสมุดประชาชนควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้กับงานเทคนิคอย่างเหมาะสม โดยมีการนำระบบห้องสมุดอัตโนมัติมาแทนระบบเดิม และจากการศึกษาการให้บริการของห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศ พบว่า ห้องสมุดประชาชนได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเพิ่มคุณค่าการให้บริการ เช่น บริการแจ้งเตือนการคืนหนังสือผ่านอีเมล เอสเอ็มเอส บริการแหล่งสารสนเทศดิจิทัล บริการยืม-คืนด้วยตนเอง เป็นต้น (National Library Board Singapore. 2010: Online) ดังนั้น ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย จึงควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยพัฒนาการให้บริการที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อเพิ่มช่องทางในการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้บริการ ส่วนบริการสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ห้องสมุดควรจัดหา ได้แก่ บริการอินเทอร์เน็ต เนื่องจากในสังคมสารสนเทศเช่นปัจจุบัน การให้บริการอินเทอร์เน็ตถือเป็นหน้าที่ของห้องสมุดประชาชน โดยมีแนวคิดสากลเรื่องความเสมอภาคในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศจากทั่วโลก ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าการมีอินเทอร์เน็ตบริการในห้องสมุดมีประโยชน์ในการฝึกทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ให้กับผู้ใช้ห้องสมุดด้วย อีกทั้งบรรณารักษ์ยังสามารถแนะนำและดูแลเด็กและเยาวชน ป้องกันไม่ให้เล่นเกมหรือเปิดเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสมได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการดำเนินงานห้องสมุดในต่างประเทศ พบว่า บริการห้องสมุดแห่งชาติที่เธร็นออนตาริโอ ประเทศแคนาดา (Southern Ontario Library Services. 1999: Online) ให้ความสำคัญกับการให้บริการอินเทอร์เน็ต และกำหนดนโยบายในการให้บริการอินเทอร์เน็ตและควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดเช่นเดียวกับห้องสมุดประชาชนนิวยอร์ก (The New York Public Library. 2010: Online) ที่ให้ความสำคัญกับการจัดหาแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงได้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ได้กำหนดนโยบายการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้ทั่วไป และนโยบายป้องกันเฉพาะสำหรับเด็กและเยาวชน ตลอดจนฝึกผู้ใช้ให้รู้จักประเมินสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ตเพื่อสามารถเลือกใช้สารสนเทศที่มีความถูกต้องเที่ยงตรงและเชื่อถือได้

2. แบบจำลองการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต

แนวคิดรูปแบบจำลองการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต เป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยประมวลผลความคิดเห็นจากอาจารย์ ผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน โดยใช้แนวทางการกำหนดมาตรฐานห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2550 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ เป็นรูปแบบการสร้าง

แบบจำลองการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต แบ่งเป็น 7 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1

โครงสร้างการบริหาร

1.1 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีผู้บริหาร ซึ่งมีคุณลักษณะของผู้นำห้องสมุดประชาชน ได้แก่ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความตระหนักว่าห้องสมุดมีความสำคัญและเป็นปัจจัยสนับสนุนการศึกษา มีความรู้และความเข้าใจในระบบการดำเนินงานของห้องสมุด และมีทักษะในการบริหารบุคคล และแสดงบทบาทในฐานะผู้นำห้องสมุดประชาชน โดยส่งเสริมการดำเนินงานทุกด้านของห้องสมุด สนับสนุนการปฏิบัติงานและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่บุคลากร ช่วยแสวงหางบประมาณ สร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมกับหน่วยงาน / องค์กรต่าง ๆ และมีวิธีการดึงดูดชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของห้องสมุดได้

1.2 ผู้บริหารและบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมได้ นอกจากการมีทัศนคติที่เปิดรับต่อการเปลี่ยนแปลง และให้การศึกษาแก่บุคลากรเพื่อเตรียมรับการเปลี่ยนแปลงแล้วยังต้องประเมินวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ล่วงหน้า และนำผลการวิเคราะห์นั้นไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงด้วยเพื่อให้องค์กรห้องสมุดสามารถบรรลุเป้าหมาย และลดหรือหลีกเลี่ยงผลกระทบในทางลบที่อาจเกิดขึ้นได้ทันการ

หมวดที่ 2

งบประมาณ

2.1 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรขอรับการสนับสนุนเงินทุนเพิ่มเติมจากหน่วยงาน / องค์กรต่าง ๆ เช่น เงินอุดหนุน กิจกรรมนักศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เครือข่ายความร่วมมือของห้องสมุด และองค์กรอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

หมวดที่ 3

เครือข่ายและความร่วมมือ

3.1 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต และระหว่างห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตกับห้องสมุดประเภทอื่น ๆ ตลอดจนหน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่ห้องสมุดให้บริการ

3.2 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านระบบคอมพิวเตอร์ การสร้างฐานข้อมูลท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน การจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ และการฝึกอบรม สัมมนา และศึกษาดูงาน

หมวดที่ 4

ทรัพยากรสารสนเทศ

4.1 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรดำเนินการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศเป็นแบบอิสระซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้ทรัพยากรสารสนเทศตรงกับความต้องการของผู้ใช้แต่ละชุมชนให้มากที่สุด แต่ทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสืออ้างอิง

หนังสือแบบเรียนสามารถจัดหาร่วมกันได้ เพื่อช่วยประหยัดงบประมาณ

4.2 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรมีทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

4.3 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรสำรวจความต้องการทรัพยากรสารสนเทศของผู้ใช้ โดยวิธีต่าง ๆ เช่น ใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์การใช้ทรัพยากรสารสนเทศ การสัมภาษณ์ และการทำแบบฟอร์มเสนอแนะ และพิจารณาจัดหาทรัพยากรสารสนเทศตามความต้องการของผู้ใช้บริการ

หมวดที่ 5

สภาพกายภาพ/บรรยากาศ

5.1 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรมีสภาพกายภาพภายในอาคารที่มีความสะอาด ตกแต่งสวยงาม อากาศถ่ายเทสะดวก แสงสว่างเหมาะสม จัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศเป็นระบบตามมาตรฐาน มีบริเวณที่นั่งอ่านเพียงพอ และมีพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรม ส่วนสภาพกายภาพภายนอกควรสะอาดและมีความร่มรื่นจากต้นไม้หรือสวนหย่อม เพื่อดึงดูดให้ประชาชนสนใจที่จะเข้ามาใช้บริการมากขึ้น

5.2 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรมีระบบรักษาความปลอดภัยให้กับผู้ใช้บริการ ผู้ปฏิบัติงานและทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด เช่น การติดกล้องวงจรปิด มีระบบป้องกันทรัพยากรสารสนเทศสูญหาย(ระบบ RFID) มีอุปกรณ์ดับเพลิง เป็นต้น

5.3 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรมีสื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้บริการ ได้แก่ การมีป้ายสัญลักษณ์ หรือป้ายบอกรายละเอียดที่สามารถสื่อให้ผู้เข้าใจและเข้าถึงบริการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมีเครื่องถ่ายเอกสารไว้บริการ

5.4 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรออกแบบการจัดพื้นที่อย่างเหมาะสมกับการใช้งาน โดยแบ่งสัดส่วนตามประเภทการให้บริการ เช่น จัดเป็นมุมเด็ก มุมผู้ใหญ่ มุมนันทนาการ เป็นต้น และแบ่งเป็นโซนการให้บริการแบบโซนที่ห้ามใช้เสียง และโซนที่สามารถส่งเสียงดังได้ โดยคำนึงถึงความสะดวกในการเข้าใช้บริการเป็นสำคัญ

5.5 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรเปิดโอกาสให้ชุมชน องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านสภาพกายภาพห้องสมุดอย่างต่อเนื่อง

หมวดที่ 6

บุคลากร

6.1 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรประกอบด้วยบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

6.1.1 บุคลากรทางวิชาชีพ ได้แก่ บรรณารักษ์ ควบคุมุณการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารสนเทศศาสตร์จำนวน 2 คน นักจัดกิจกรรม นักประชาสัมพันธ์ และเจ้าหน้าที่สื่อโสตทัศน์ ควบคุมุณการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาที่ตรงกับตำแหน่งการปฏิบัติงาน ตำแหน่งละ 1 คน

6.1.2 บุคลากรกึ่งวิชาชีพ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ควบคุมุณศึกษาปวช. และ/หรือ ปวส. เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย พนักงานทำความสะอาด ควบคุมุณการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตำแหน่งละ 1 คน

6.1.3 บุคลากรอื่น ๆ คือ อาสาสมัครช่วยงานห้องสมุด

6.2 บุคลากรห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรมีความรู้ความสามารถดังนี้

6.2.1 บุคลากรทางวิชาชีพควรมีความรู้ด้านวิชาชีพ การบริหารจัดการงานห้องสมุดจัดการยุคใหม่ เทคโนโลยีสารสนเทศ การสืบค้นข้อมูล การให้บริการ และการตลาด นอกจากนี้ ควรมีทักษะการเจรจา ความสามารถวิเคราะห์และ

ประเมินความต้องการของผู้ใช้บริการ เพื่อการวางแผนและจัดการความรู้ใหม่

6.2.2 บุคลากรทั้งวิชาชีพควรมีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การให้บริการ และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน

6.3 บุคลากรห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรมีโอกาสได้รับการศึกษาต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรม สัมมนา และศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน และพัฒนาบริการ ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดการห้องสมุดสมัยใหม่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์และอื่น ๆ

6.4 บุคลากรของห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตโดยเฉพาะตำแหน่งบรรณารักษ์ควรมีโอกาสก้าวหน้าทางวิชาชีพได้ถึงระดับชำนาญการพิเศษ

หมวดที่ 7

บริการและกิจกรรม

7.1 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรจัดให้มีบริการพื้นฐาน เช่น บริการยืม-คืนหนังสือ บริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้า เป็นต้น และควรมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

7.2 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรจัดให้มีบริการเชิงรุก เช่น ห้องสมุดเคลื่อนที่ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง หรือจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ในทุกชุมชนโดยชุมชนบริหารงานเอง นอกจากนี้ควรจัดหาทรัพยากรสารสนเทศและจัดสถานที่รองรับการใช้บริการของผู้พิการ

7.3 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรมีบทบาทในการส่งเสริมการอ่าน และส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนและวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยมีกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เช่น การเล่านิทาน การเชิญนักเขียนมาสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดสัปดาห์หนังสือ เป็นต้น และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนและวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น การเชิญนักปราชญ์มาบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ การจัดมุมวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น

7.4 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรประชาสัมพันธ์บริการและกิจกรรมของห้องสมุดผ่านช่องทางการสื่อสารทุกประเภท เช่น เว็บไซต์ของห้องสมุด บัญชีโซเชียลมีเดีย อินเทอร์เน็ต วิทยุชุมชน เป็นต้น

7.5 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรจัดให้มีการสอนการใช้ห้องสมุดให้กับผู้ใช้บริการทั้งแบบเป็นรายบุคคล และแบบกลุ่ม เพื่อให้สามารถใช้ห้องสมุดได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

7.6 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรจัดให้มีบริการอินเทอร์เน็ตโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย พร้อมทั้งกำหนดนโยบายในการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างเหมาะสม

7.7 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานห้องสมุด เช่น ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต

1.1 โครงสร้างการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนในปัจจุบันทำให้มีความจำกัดในด้านงบประมาณและบุคลากร ดังนั้น จึงควรมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารงาน โดยอาจให้ห้องสมุดประชาชนไปสังกัดหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งสามารถพัฒนาให้ระบบห้องสมุดประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของขึ้นเป็นเครือข่ายห้องสมุดในระดับชาติ ถ้าการปรับโครงสร้างดังกล่าวยัง

ไม่สามารถทำได้ ก็ควรมีการปรับโครงสร้างภายในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อยกระดับห้องสมุดประชาชน พัฒนาขึ้นเป็นระบบที่เชื่อมโยงห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศเข้าด้วยกัน ได้รับงบประมาณและบุคลากรตามมาตรฐาน

1.2 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรมีการกำหนดแผนการงานในการแสวงหาเงินทุนสนับสนุนไว้อย่างชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้สามารถบริหารจัดการการแสวงหาเงินทุนให้มีเพียงพอสำหรับหมุนเวียนสนับสนุนการดำเนินงานของห้องสมุดอยู่ตลอดเวลา

1.3 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตควรมีนำเทคโนโลยีสารสนเทศอื่น ๆ มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการดำเนินงานของห้องสมุด เช่น ระบบการยืม-คืน ด้วยตนเอง ระบบป้องกันทรัพยากรสารสนเทศสูญหาย เช่น การติดแถบแม่เหล็ก ระบบ RFID เป็นต้น

1.4 ห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิตส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากในปัจจุบันบุคลากรของห้องสมุดไม่ค่อยมีความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำแบบจำลองการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต ซึ่งเป็นผลจากงานวิจัยนี้ไปวิจัยต่อเนื่อง โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและบรรณารักษ์ทุกห้องสมุดที่มีต่อแบบจำลอง เพื่อนำมาผลการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาแบบจำลองนี้ให้มีประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาวิจัยด้านโครงสร้างการบริหารงานที่เหมาะสมที่สุดกับการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต

2.3 ควรศึกษาวิจัยการให้บริการอินเทอร์เน็ตในห้องสมุดประชาชนและแนวทางการกำหนดนโยบายการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างถูกต้อง

2.4 ควรศึกษาวิจัยแหล่งเงินทุนที่สามารถช่วยสนับสนุนการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต และแนวทางในการขอรับการสนับสนุนเงินทุน

2.5 ควรศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดประชาชนและระหว่างห้องสมุดประชาชนกับหน่วยงาน / องค์กรต่าง ๆ

.....

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. กองส่งเสริมปฏิบัติการ. (2538). **แนวคิดการพัฒนาห้องสมุดประชาชน: มิติใหม่ศูนย์การเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: กรมฯ.
- พิศมัย หลงเจริญ. (2549). **สภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอในเขตภาคตะวันออก**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ. (2550). **มาตรฐานห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2550**. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2553, จาก http://tla.or.th/people_lib_standard.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.onec.go.th/Act/law2542/law2542.pdf>.
- สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2549). **รายงานการประเมินผลโครงการพัฒนาต้นแบบห้องสมุดประชาชนที่มีชีวิต**. กรุงเทพฯ: สำนักฯ.
- . (2549). **Roadmap การพัฒนาห้องสมุดประชาชน ปี 2549 - 2551**. กรุงเทพฯ: สำนักฯ.
- สุรางค์ นันททววงศ์. (2537). **สาเหตุของปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนจังหวัดตามทัศนะของบรรณารักษ์ ผู้บริหาร และผู้เชี่ยวชาญด้านห้องสมุดประชาชน**. ปรินญาณินพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อัมพร นามเหลา. (2542). **ห้องสมุดประชาชน**. นครราชสีมา: โปรแกรมวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- อุบล โคตา. (2545). **แนวโน้มการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอในทศวรรษหน้า ศึกษาโดยใช้เทคนิคเดลฟาย**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Aree Chuenwattana. Delivering and Promoting Library Services in Rural Thailand. In **The 65th IFLA Council and General Conference**. Bangkok, Thailand, August 20 -20 August 28,1999. Retrieved March 22, 2006, from <http://archive.ifla.org/IV/ifla65/papers/023-114e.htm>
- Crismond, Linda F.:& Leisner, Anthony B. (1988). **The Top Ten Public Library Leader: A Survey**. Retrieved March 22, 2006, from <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/recordDetail?accno=EJ382531>
- Delors, Jacques: & et al. (1996). **Learning: The Treasure within**. Paris: Unesco.
- Fairhope Public Library. (2010). Retrieved March 22, 2010, from <http://www.airhopelibrary.org>
- International Federation of Library Associations and Institutions. (2001). **The Public Library Service IFLA/UNESCO Guideline for Development**. Morlenbach: IFLA.
- . (2004). **IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 1994**. Retrieved May 4, 2008, from <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/eng.htm>

-
- Narit Nimsomboon. (2010). **The Role of Public Library in Thailand as the Learning Center for Rural Communities**. Retrieved March 22, 2006, from <http://www.kc.tsukuba.ac.jp/colloquium/030219a.pdf>
- National Library Board Singapore. (2010). **Library Guide**. Retrieved March 22, 2006, from <http://www.nlb.gov.sg>
- The New York Public Library**. (2010). Retrieved March 22, 2006, from <http://www.nypl.org/>
- Public Libraries of New Zealand**. (2006). Retrieved March 22, 2006, from http://www.lianza.org.nz/library/files/store_011/StrategicFramework2006.pdf
- Satpathy, Kishor Chandra. (2008). **Indore Library & Information Network-INDOLIBNET**. Retrieved March 22, 2006, from <http://indolibnet.blogspot.com>
- Southern Ontario Library Services. (1999). **The Internet: Issues for the Library Board**. Retrieved March 22, 2006, from <http://www.sols.org/publications/trusteetips/Tip18re.pdf>
- (1999). **Is Fundraising the Answer?**. Retrieved March 22, 2006, from <http://www.sols.org/publications/trusteetips/Tip11e.pdf>
- (2010). **Advancing Public Library Leadership (APLL)**. Retrieved March 22, 2006, from <http://www.sols.org/librarydev/training/APLL/index.htm>
- Stueart, Robert D.; & Moran, Barbara B. (2002). **Library and Information Center Management**. London: Libraries Unlimited.